

WYBRANE METODY I FORMY PRACY Z DZIECKIEM Z WADĄ SŁUCHU

1. ĆWICZENIA WSTĘPNE

Podczas zajęć rewalidacyjnych, a także w czasie prowadzenia zajęć w przedszkolu oraz w I etapie edukacyjnym są systematycznie przeprowadzane następujące ćwiczenia:

➤ Ćwiczenia oddechowe (przy otwartym oknie):

- ćwiczenia oddechowe połączone z ruchem rąk, nóg
- dmuchanie na kolorowe girlandy, na wiatraczek, na korkowe wałeczki, na styropian, na piłeczki pingpongowe, na waciki, na paski (kulki) bibuły, na autka, na chmurę deszczową itp.
- dmuchanie na przedmioty zawieszane na sznureczkach
- dmuchanie na kolorowe kartoniki umieszczone w plastikowej butelce
- dmuchanie na płomień świecy (długo – krótko albo słabo – mocno)
- nadmuchiwanie balonu
- przenoszenie za pomocą słomki małych obrazków, sylab

➤ Ćwiczenia usprawniające motorykę narządów artykulacyjnych (przed lustrem):

- warg
- języka
- policzków
- szczęki dolnej
- podniebienia miękkiego

➤ Ćwiczenia głosowe:

Wymawianie samogłosek oraz sylab:

- długo – krótko
- nisko – wysoko
- cicho – głośno

Wymawianie wyrazów dźwiękonaśladowczych.

➤ Ćwiczenia słuchowe:

Ćwiczenia słuchowe są prowadzone w ciągu całego dnia aktywności dziecka najczęściej jako ćwiczenia słuchowo – ruchowe. Tematycznie są one ściśle związane z aktualnie omawianymi na zajęciach zagadnieniami.

- Nauczyciel uderza w bębenek w tempie szybkim - dzieci biegają
Nauczyciel uderza w bębenek w tempie wolnym - dzieci chodzą
Nauczyciel nie uderza w bębenek - dzieci zatrzymują się
- Nauczyciel rozdaje dzieciom *opaski na głowę np. z motylkami*. Na dźwięk bębena dzieci biegają po klasie. Kiedy nauczyciel przerywa grę na bębnie, dzieci zatrzymują się.
- Nauczyciel umieszcza w klasie *ilustracje przedstawiające np. karmniki*. Dzieci zamieniają się w „głodne ptaszki”. Na dźwięk bębena dzieci biegają po klasie. Kiedy dźwięk bębena milknie, każde dziecko zatrzymuje się przy swoim karmniku i naśladuje zachowanie ptaków.
- Nauczyciel umieszcza w klasie *konkretne przedmioty, ich symbole albo ich ilustracje np. przyborów szkolnych*. Dzieci losują etykiety z zapisanymi nazwami przyborów szkolnych. Na dźwięk bębena dzieci biegają po klasie. Kiedy dźwięk bębena milknie, każde dziecko odszukuje właściwe (zgodne z etykietką) przybory szkolne.

- Nauczyciel przypina dzieciom *sylaby np. KRO PRZE KUS ŚNIEG BI.* Na dźwięk bębna dzieci biegają po klasie. Kiedy dźwięk bębna milknie, dzieci ustawiają się we właściwej kolejności, tworząc z sylab nazwy wiosennych kwiatów: krokus, przebiśnieg.

2. STYMULACJA WRAŻLIWOŚCI SŁUCHOWEJ

A. Zapoznanie dziecka z bodźcami akustycznymi

Celem tych ćwiczeń jest:

- zwrócenie uwagi na bodźce akustyczne pochodzące ze środowiska
- budzenie uwagi słuchowej
- kojarzenie dźwięku ze źródłem
- lokalizacja źródła dźwięku
- zwrócenie uwagi na konieczność unikania niektórych nieprzyjemnych dźwięków (trzaskanie, szuranie, darcie, zginiatanie, odgłosy przy posiłkach)
- zwrócenie uwagi na wydawane przez przedmioty bodźce akustyczne podczas manipulowania nimi (instrumenty muzyczne, narzędzia pracy).

B. Rozróżnianie bodźców akustycznych

Celem tych ćwiczeń jest opanowanie przez dziecko umiejętności rozróżniania dźwięków, które są do siebie bardzo podobne lub też w większym bądź mniejszym stopniu różnią się od siebie:

- czasem trwania sygnału akustycznego (długo - krótko)
- ilością nadawanych sygnałów akustycznych (ile?)
- natężeniem dźwięku (głośno – cicho)
- częstotliwością dźwięków (wysoko – nisko)
- tempem nadawanego sygnału akustycznego (szybko – wolno)
- lokalizacją źródła dźwięku (daleko – blisko, prawo – lewo)
- rytmem.

C. Optyczno – słuchowy odbiór mowy i jej rozpoznawanie

Celem ćwiczeń jest odbiór i rozpoznawanie na drodze słuchowej pojedynczych dźwięków mowy, wyrazów i zdań. Osiągniemy to wtedy, gdy materiał językowy będzie znany dzieciom.

Ćwiczenia te mają pomóc dziecku w:

- rozróżnianiu wyrazów różniących się między sobą liczbą sylab, samogłoskami
- odróżnianiu krótkich zdań
- rozróżnianiu prostych zdań o różnej długości
- rozróżnianiu prostych zdań o podobnej długości
- rozróżnianiu zdań pytających, oznajmujących, rozkazujących
- rozumieniu poleceń.

W ćwiczeniach tych należy przestrzegać kolejnych etapów pracy:

- a) obraz graficzny + obraz artykulacyjny + odbiór słuchowy
- b) obraz artykulacyjny + odbiór słuchowy
- c) odbiór słuchowy (o odbiorze słuchowym dziecko informuje przy pomocy ilustracji, etykietek lub ustnie).

3. ĆWICZENIA

Ćwiczenia sprawności motorycznej

- ćwiczenia motoryki dużej
- chodzenie wzdłuż linii narysowanej kredą na wykładzinie, chodzenie bokiem i tyłem
- skakanie na dwóch i na jednej nodze
- zabawy z piłką (łapanie, kopanie, rzucanie)

- ćwiczenia sprawności manualnej (motoryka mała)
- posługiwanie się narzędziami (łyżka, widelec, nóż, nożyczki, ołówek, pisak, pędzel, grzebień itp.)
- nawlekanie koralików, przewlekanie sznurówki przez dziurki w deseczce
- nakładanie koralików na patyczek, wrzucanie groszków do butelki
- rysowanie po śladzie, łączenie kropek
- zamalowywanie płaszczyzn
- rysowanie według wzoru
- zabawa plasteliną i masą solną

Ćwiczenia percepcji wzrokowej

- dobieranie par obrazków (identycznych)
- identyfikowanie kolorów
- wyszukiwanie w rzędzie obrazków jednego różniącego się szczegółem
- odnajdywanie w pomieszczeniu desygnatu wskazanego na obrazku
- składanie z części (od dwóch do ośmiu) obrazka rozcinanego na oczach dziecka
- układanie postaci ludzkiej z części
- dopasowywanie brakujących części na dużej ilustracji sytuacyjnej
- dopasowywanie obrazków do konturów i cieni
- układanie wzorów tematycznych (np. domek, pajacyk itp.) z figur geometrycznych

Ćwiczenia myślenia

Klasyfikacje matematyczne

- rozdzielanie klocków wg jednej cechy: koloru, wielkości, kształtu
- rozdzielanie klocków wg jednej cechy abstrahując od innej np. tworzenie zbiorów trójkątów i kwadratów bez względu na wielkość lub kolor

Klasyfikacje tematyczne

- budowanie zbiorów: pojazdy, owoce, narzędzia, naczynia, zwierzęta itp.
- dobieranie par: parasol + chmurka, widelec + łyżka, czapka + szalik, sznurówka + but itp.
- uzupełnianie brakującego elementu w zbiorze np. do zbioru trzech różnych piesków dobrać czwartego spośród kilku obrazków przedstawiających zwierzęta

Szeregowanie

- układanie ciągów matematycznych np. rosnących okrętów, wzrastającego trójkąta
- uzupełnianie szeregu: uzupełnianie brakującego elementu w szeregu

Myślenie przyczynowo – skutkowe

- układanie historyjek obrazkowych
- układanie ubrań do pór roku, pogody
- dobieranie twarzy (mimika) do osób przedstawionych w różnych sytuacjach

Ćwiczenie pamięci

Ćwiczenie pamięci sekwencyjnej

- odszukiwanie w zestawie obrazków pokazanych kolejno (dwóch, trzech)
- zapamiętywanie układów geometrycznych eksponowanych kolejno np. koło, kwadrat, trójkąt
- zapamiętywanie miejsca położenia ukrytych obrazków

Ćwiczenie pojemności pamięci

Odtwarzanie z pamięci wzoru np. domek, potem wzoru matematycznego ułożonego z figur geometrycznych różnej wielkości, kształtu i koloru.

Ćwiczenia umiejętności naśladowania

- naśladowanie ruchów dłoni, palców, ciała
- naśladowanie ruchów warg, języka, szczęki
- naśladowanie mimiki
- naśladowanie wydawanych dźwięków
- naśladowanie czynności samoobsługowych
- naśladowanie czynności wykonywanych przez osoby przedstawione na obrazku

- naśladowanie czynności osób dorosłych

Ćwiczenia rozwijające mowę bierną i czynną – ćwiczenia słownikowe

4. KONSTRUOWANIE ZDAŃ

- Każdy nowy wyraz jest zapisywany na etykietce określonym kolorem:
 - rzeczownik (Kto? Co?) - niebieski
 - czasownik (Co robi?) - czerwony
 - przymiotnik (Jaki? Jaka? Jakie?) - zielony
 - przysłówki (Jak?) - czarny
 - przysłówki (Kiedy?) - brązowy
 - przyimek - czarny
 - zaimek dzierżawczy (Czyj? Czyja? Czyje?) - pomarańczowy
 - liczebnik (Ile? Który?) - fioletowy
- W początkowej fazie nauki (przedszkole, nauczanie zintegrowane) w klasach umieszcza się tablice z etykietkami. Następnie są one zastępowane arkuszami brystolu podzielonymi na poszczególne części mowy. Dzięki tabelom i planszom dzieci komunikują się z otoczeniem.
- W początkowej fazie nauki, redagowanie zdań odbywa się na podstawie pytań. Dziecko dobiera wyrazy do pytań ze zbioru wyrazów.

<i>Kto?</i>	<i>Co robi?</i>	<i>Co?</i>
<i>Dziewczynka</i>	<i>podlewa</i>	<i>kwiatki.</i>

- W późniejszym etapie nauki pytania nadal pisane są określonym kolorem, natomiast pozostałe wyrazy jednym kolorem np. niebieski. Wówczas dzieci, samodzielnie podkreślają wyrazy odpowiednim kolorem.

5. ĆWICZENIA SŁOWNIKOWE

- ✓ Wprowadzenie nazw przedmiotów, zjawisk, cech, czynności oraz stosunków przestrzennych i czasowych
- ✓ Wyjaśnianie niezrozumiałych wyrazów
- ✓ Gromadzenie wyrazów, zwrotów i wyrażen zastępczych
- ✓ Grupowanie wyrazów wokół określonych tematów
- ✓ Zestawianie wyrazów podstawowych i pochodnych, dobieranie wyrazów pokrewnych
- ✓ Dobieranie wyrazów o znaczeniu przeciwnym (antonimy)
- ✓ Dobieranie wyrazów o znaczeniu podobnym (synonimy)
- ✓ Zastępowanie wyrazów o znaczeniu szczegółowym wyrazami o znaczeniu ogólniejszym, nadrzędnym
- ✓ Grupowanie wyrazów wokół określonych tematów (słowniczeki tematyczne)

6. OPOWIADANIE DZIECIOM Z WADĄ SŁUCHU

Opowiadanie dzieciom z wadą słuchu – nauczyciel powinien:

1. przygotować na piśmie tekst opowiadania, biorąc pod uwagę aktualny zasób słownictwa dzieci
2. dobierać zdania krótkie, zrozumiałe, łatwe do odczytywania z ust
3. mówić powoli, wyraźnie

4. w razie trudności przy odczytywaniu z ust odwoływać się do pomocy pisma (etykiety, napis na tablicy)

7. OPRACOWANIE CZYTANKI

1. Ciche przeczytanie tekstu czytanki
2. Wyszukiwanie w tekście czytanki niezrozumiałych wyrazów
3. Wyjaśnienie znaczenia niezrozumiałych wyrazów
4. Powtórne ciche przeczytanie czytanki
5. Wzorcowe czytanie czytanki przez nauczyciela, wyjaśnienie znaczenia poszczególnych zdań
6. Inscenizacja
7. Sprawdzenie stopnia zrozumienia:
 - ⇒ odpowiadanie na pytania
 - ⇒ dobieranie zdań do obrazków
 - ⇒ określenie kolejności wydarzeń (obrazki, etykiety)
 - ⇒ zaznaczanie prawidłowej odpowiedzi
 - ⇒ zdania typu „prawda, fałsz”
 - ⇒ itp.
8. Opracowanie gramatyczne czytanki

8. MOWA SYTUACYJNA

Każde wydarzenie mające miejsce w klasie, w szkole, podczas wycieczki itd. jest zapisywane:

- etykietowane (pojawia się nowa etykieta na tablicy z etykietkami)
- zapisywane (pojawia się nowy wyraz na arkuszu brystolu)
- symbolicznie rysowane i podpisywane wyrazami albo zdaniami.

9. TOTALNA KOMUNIKACJA

DESYGNAT + WZORCOWA ARTYKULACJA + ETYKIETKA + JĘZYK MIGANY

10. CELE REWALIDACJI

- ✓ Ćwiczenia usprawniające technikę oddychania zmierzające do rozwijania „oddechu dla mowy”
- ✓ Ćwiczenia narządów mowy rozwijające zwarte i celowe ruchy języka, warg, podniebienia
- ✓ Ćwiczenia głosowe zmierzające do poszerzenia skali głosu
- ✓ Uwrażliwianie resztek słuchu
- ✓ Doskonalenie umiejętności odczytywania mowy z ust
- ✓ Zwrócenie uwagi na poprawną artykulację
- ✓ Kształtowanie pojęć
- ✓ Rozwijanie słownika czynnego oraz biernego

**W jaki sposób pomóc dziecku z wadą słuchu
w zdobywaniu wiedzy w szkole integracyjnej / ogólnodostępnej?**

1. W momencie przyjęcia ucznia do szkoły należy zapoznać się z audiogramem.
2. Uczniom słyszącym należy wyjaśnić istotę wady słuchu i problemów z nią związanych.
3. Rozpoczynając pracę z uczniem należy przeprowadzić diagnozę „na wejściu”.
4. Uczeń powinien korzystać z aparatów słuchowych.
5. Należy dyskretnie sprawdzić czy uczeń ma włączony aparat słuchowy.
6. Jeżeli uczeń korzysta z systemu FM, powinien na początku każdej lekcji przekazać nauczycielowi mikrofon.
7. Warunki względnego komfortu akustycznego w pomieszczeniu lekcyjnym.
8. Nauczyciel powinien zwrócić uwagę, aby pozostali uczniowie ograniczali hałasy (np. nie szurali krzesłami, nie pstrykali długopisami).
9. Wskazane jest, by uczeń siedział w pierwszych rzędach.
10. Jeżeli to możliwe zalecane jest by ławki ustawione były w kształt podkowy.
11. Bezwzględna widoczność twarzy osoby mówiącej (nauczyciela, innych uczniów).
12. Należy pozwolić uczniowi odwrócić się w stronę osoby mówiącej.
13. Nauczyciel w trakcie lekcji:
 - a) nie powinien „spacerować po klasie”
 - b) nie może „mówić do tablicy”
 - c) w trakcie czytania, mówienia nie może zasłaniać ust dłońmi, książką.
14. Nauczyciel wyjaśniając dane zagadnienie powinien się upewnić czy uczeń na niego patrzy.
15. Nauczyciel patrzy na ucznia, gdy uczeń odpowiada.
16. Przekazanie uczniowi „szkieletu” następnej lekcji.
17. Powtarzanie poleceń i sprawdzenie czy uczeń zrozumiał dane polecenie.
18. Jeżeli polecenie nie jest zrozumiałe należy podać go w łatwiejszej formie.
19. Zapisanie na tablicy słów kluczowych.
20. Omawiając lektury:
 - a) należy wskazać najistotniejsze fragmenty
 - b) można przygotować uczniowi streszczenie
 - c) należy przygotować słowniczek.
21. Omawiając duże partie materiału należy zwrócić uwagę na najbardziej istotne informacje.
22. Konieczne sprawdzanie stopnia zrozumienia lektury, tekstu, notatki, zadania z treścią itp.
23. Wzbogacanie słownictwa czynnego oraz biernego.
24. Stosowanie w miarę możliwości prostego, nieskomplikowanego słownictwa.
25. Wymaganie pamięciowego opanowania tylko najważniejszych zagadnień.
26. Powtarzanie i utrwalanie wprowadzanego materiału.
27. Należy dać uczniowi czas na sformułowanie odpowiedzi.
28. Stawianie wymagań na miarę możliwości ucznia.
29. Wizualizacja.
30. Wycieczka.
31. Podczas wyjść do kina, teatru uczeń powinien siedzieć w pierwszym rzędzie.
32. Nauczyciel powinien dbać o dobrą atmosferę w klasie, która zapewne pomoże uczniowi przezwyciężyć lęk przed wypowiedaniem się.
33. Zachęcenie ucznia by dawał znać kiedy czegoś nie usłyszał, czegoś nie zrozumiał.
34. Jeżeli uczeń dostał upomnienie, trzeba dokładnie mu wyjaśnić z jakiego powodu tak się stało.
35. Rozmawiając z uczniem upewnijmy się, że „nie stoi pod słońce”.
36. Wadzie słuchu często towarzyszy wada wzroku.
37. Mikrouszkodzenia.
38. Jeżeli uczeń jest pod opieką specjalisty (np. surdologopedy, surdopedagoga) należy nawiązać z nim kontakt.
39. Współpraca z rodzicami.